

از سیاست‌های ترکیه و بحران سوریه تا امنیت جمهوری
اسلامی ایران

محسن علیم‌رادی

کارشناس ارشد علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بافت

سرشناسه	: علیمردادی، محسن
عنوان و نام پدیدآور	: از سیاست‌های ترکیه و بحران سوریه تا امنیت جمهوری اسلامی ایران / محسن علیمردادی.
مشخصات نشر	: سیرجان - بافت: عصر مدرن، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۱۹ ص: ۲۱×۱۴ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۰۳-۳۰-۲ ریا ۲۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۰۷.
یادداشت	: کتاب حاضر پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده در رشته علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بافت است.
موضوع	: امنیت ملی -- ایران
موضوع	: National security-- Iran
موضوع	: سیاست جغرافیایی -- ایران
موضوع	: Geopolitics -- Iran
موضوع	: ترکیه -- سیاست و حکومت -- قرن ۲۱ م.
موضوع	: Turkey -- Politics and government -- 21st century
موضوع	: سوریه -- تاریخ -- جنگ داخلی، ۲۰۱۱ م. -- دخالت ترکیه
موضوع	: Syria -- History -- Civil war, 2011- -- Participation, Turkish
موضوع	: ایران -- دفاع ملی
موضوع	: Iran -- Defense
موضوع	: ترکیه -- روابط خارجی -- سوریه
موضوع	: Turkey -- Foreign relations -- Syria
موضوع	: سوریه -- روابط خارجی -- ترکیه
موضوع	: Syria -- Foreign relations -- Turkey
رده بندی کنگره	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۰۳-۳۰-۲ ریا ۲۰۰۰۰
رده بندی دیویی	: ۲۵۵/۰۳۲۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۱۶۶۸۶۰

عنوان کتاب: از سیاست‌های ترکیه و بحران سوریه تا امنیت جمهوری اسلامی ایران

مؤلف: محسن علیمردادی

صفحه آرا: موسسه و انتشارات عصر مدرن

طراح جلد: موسسه و انتشارات عصر مدرن (ایمان فتحی دهشتراز)

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

تیراژ: ۲۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۰۳-۳۰-۲

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

مرکز پخش: شعبه بافت: بلوار دانشگاه آزاد، نبش کوچه ۲۰، کد پستی ۷۸۵۱۸۳۳۵۴۴ -

۰۹۱۳۹۵۶۱۷۴۸

شعبه سیرجان: چهارراه سپاه، خیابان سعدی، کد پستی ۷۸۱۸۶۹۳۷۵۳-۷۸۱۸۶۹۳۷۵۳

حق چاپ برای انتشارات محفوظ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
دسته.....	۱۷

فصل اول: مفاهیم و تعاریف و مبانی نظری

مفاهیم و اصطلاحات.....	۲۹
بحران.....	۲۹
امنیت.....	۳۰
امنیت ملی.....	۳۳
عوامل مؤثر بر ایجاد امنیت ملی.....	۳۹
ویژگی‌های امنیت ملی.....	۴۰
ارتباط امنیت با قدرت ملی.....	۴۲
اهداف امنیت ملی.....	۴۳
حد و مرز امنیت ملی.....	۴۳
استراتژی‌های امنیت ملی.....	۴۵
راهبرد امنیت بر مبنای ملی.....	۴۵
راهبرد امنیت بر مبنای بین‌المللی.....	۴۵
ارتباط امنیت و توسعه.....	۴۷
ابعاد امنیت ملی.....	۵۰
امنیت سیاسی.....	۵۰
امنیت سیاسی دولت‌محور.....	۵۲
امنیت سیاسی از منظر مقام معظم رهبری.....	۵۸
امنیت اقتصادی.....	۵۹

۵۹	امنیت اجتماعی
۶۰	امنیت فرهنگی
۶۰	امنیت نظامی
۶۲	مبادلات درون امنیت نظامی
۶۴	جنگ و ابزارهای زور
۶۵	امنیت زیست محیطی
۶۶	تهدید
۶۸	سازمان معنایی تهدید
۶۹	بخش‌های اساسی تهدید
۷۰	موضوع تهدید
۷۱	عامل تهدید
۷۳	جهت تهدید
۷۵	تهدیدات نامی و نامرئد داخلی
۷۸	وفاداری نظامی
۷۹	منافع ملی
۷۹	دیدگاه‌های کلی راجع به منافع ملی
۸۲	منافع ملی و رابطه آن با امنیت ملی
۸۳	سیاست خارجی
۸۷	فهوم سیاست خارجی در نظریه واقع‌نرایه
۸۹	مفهوم سیاست خارجی در نظریه آزادی‌خواهی
۹۱	مفهوم سیاست خارجی در نظریه سازه‌انگاری
۹۷	ابزارها و تکنیک‌های اجرای سیاست خارجی
۹۷	دیپلماسی (ابزار سیاسی)
۹۹	عوامل مؤثر در تعیین سیاست خارجی

فصل دوم: شرح و توصیف تاریخی

- ترکیه ۱۰۹
- بررسی پیشینه تعارض و اختلافات در روابط سوریه و ترکیه ۱۰۹
- اختلافات ارضی بر سر استان هاتای ۱۱۲
- مسأله آب ۱۱۵
- مسأله کردها ۱۱۸
- سیاست خارجی ترکیه ۱۲۱
- طرح ترکیه و ایالات متحده در سوریه ۱۲۵
- آثار بحران در سوریه ۱۲۵
- چالش‌های تروریسم در سوریه ۱۲۷
- جمهوری عربی سوریه ۱۳۲
- وسعت و مرزهای کشور سوریه ۱۳۲
- جغرافیای سیاسی کشور سوریه ۱۳۳
- اهمیت استراتژیک سوریه در منطقه ۱۳۴
- واقع شدن در منطقه راهبردی خاورمیانه ۱۳۹
- واقع شدن بر کناره‌ی دریای استراتژیک مدیترانه ۱۳۹
- همسایگی در کنار رژیم صهیونیستی، لبنان، ترکیه و عراق ۱۳۹
- ساختار حکومتی در سوریه ۱۴۰
- نگاهی به بعضی از مذاهب موجود در سوریه ۱۴۱
- علوی‌ها ۱۴۱
- مسیحیان ۱۴۲
- دروزی‌ها ۱۴۵
- جایگاه حزب بعث در سوریه ۱۴۶
- ایدئولوژی حزب بعث و نقش آن در دستگاه سیاست‌گذاری ۱۴۷
- نفوذ حزب بعث در ارتش ۱۴۹
- سیاست خارجی جمهوری سوریه و اهداف آن ۱۵۱

۱۵۱.....	اهداف کوتاه مدت
۱۵۲.....	اهداف میان مدت
۱۵۳.....	اهداف دراز مدت
۱۵۴.....	ابزارهای سیاست خارجی جمهوری سوریه
۱۵۵.....	چگونگی شروع اعتراضات در سوریه
۱۵۸.....	آغاز بحران در سوریه
۱۶۱.....	توسعه‌ی بحران سوریه
۱۶۲.....	تشکیل گروه‌های معارض داخلی و خارجی حکومت سوریه
۱۶۲.....	اخوان المسلمین
۱۶۲.....	احزاب برد
۱۶۲.....	کمیته راهنمای ملی
۱۶۳.....	جمهوری اسلامی ایران
۱۶۳.....	موقعیت کلی ایران
۱۶۴.....	موقعیت ژئوپولیتیکی ایران
۱۶۵.....	تراکم حوزه‌های ژئوپولیتیک ایران - جمهوری اسلامی ایران
۱۶۵.....	ایران مکمل استراتژی‌های بزرگ
۱۶۶.....	مناطق شکننده و بی‌ثبات پیرامون ایران
۱۷۰.....	تراکم تهدیدات پیرامونی ج.ا. ایران
۱۷۲.....	رابطه بین امنیت، منافع ملی و اهداف سیاست خارجی ایران
۱۷۳.....	امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران
۱۷۳.....	حاکمیت ملی جمهوری اسلامی ایران
۱۷۴.....	سیاست خارجی ایران و سوریه
۱۷۵.....	سیاست خارجی ترکیه در قبال جمهوری اسلامی ایران از ابتدای انقلاب تاکنون
۱۷۶.....	از انقلاب اسلامی تا دهه ۲۰۰۰
۱۷۹.....	از سال ۲۰۰۰ تاکنون

فصل سوم: سیاست‌های ترکیه و بحران سوریه و امنیت جمهوری اسلامی ایران	
تحلیل سیاست‌های مداخله گرانه ترکیه در مسائل سوریه و تأثیر آن	۱۸۷
تضعیف محور مقاومت به رهبری ایران و جدا کردن سوریه از حلقه مقاومت	۱۸۷
بر هم زدن ساختار قدرت و موازنه قوا در منطقه	۱۹۰
تضعیف جایگاه و نفوذ ایران در منطقه	۱۹۴
دامن زدن به رقابت‌های فرقه‌ای و مذهبی در منطقه	۱۹۶
تأثیر بردن رقابت تسلیحاتی در منطقه	۱۹۸
پاسخ به سوالات فاعلی تحقیق	۱۹۹
سیاست‌ها راهبردهای منطقه‌ای ترکیه پس از تحولات سوریه، چه تأثیری	۱۹۹
بحران سوریه، تهدیدات پیامدهایی بر روی امنیت و جایگاه	۲۰۰
مداخله ترکیه در منافع قومی مذهبی خاورمیانه، چه تأثیری بر	۲۰۳
بحث و نتیجه‌گیری	۲۰۵
پیشنهادهای	۲۰۹
فهرست منابع	۲۱۱

پیشگفتار

سیاست خارجی ترکیه در قبال جمهوری اسلامی ایران و تأثیر این سیاست‌ها بر مسائل امنیتی ایران، از اهمیت زیادی برای مطالعه برخوردار است. این سیاست‌ها که متأثر از عوامل ثابت و متغیر داخلی و منطقه‌ای بوده، در دهه‌های اخیر، قرار رنشیب‌هایی را طی کرده است. سیاست خارجی ترکیه در قبال بحران سوریه باعث کاهش ضریب امنیت ملی ایران شده است. در ارتباط با بحران سوریه، ترکیه در تقویت راه حل غربی، خواهان تغییر رژیم در سوریه است، چرا که، تجربه در بحران سوریه مردم را محق می‌داند و حکومت سوریه را به کشتار مردم خود متهم می‌کند و اینکه در اثر عملیات نظامی حکومت سوریه تاکنون تعداد زیادی از مردم، فقط به ترکیه آواره شده‌اند. از سوی دیگر جمهوری اسلامی ایران تفسیر متفاوتی از تحولات دارد و معتقد است از آنجا که حکومت سوریه در جبهه مقاومت است با توطئه‌هایی که از سوی خارجی مدیریت می‌شود، مواجه است. از این رو، ایران خواهان انجام تغییرات در سوریه است، به نحوی که بحران نوای منطقه‌ای حفظ شود. مسئله اصلی ایران تعادل بین جریان مقاومت و حزب الله و انجام تغییرات در سوریه است. این دو دیدگاه بسیار با یکدیگر فاصله دارد. با تداوم یافتن بحران سوریه، امنیت منطقه ایران با تهدیداتی از جنس: تضعیف محور مقاومت، شکل‌گیری منازعات گفتمانی و تشدید تنش‌های

فرقه‌ای و مذهبی، برهم زدن ساختار قدرت و موازنه قوا و بالاگرفتن رقابت تسلیحاتی در منطقه مواجه خواهد شد.

از جمله مواردی که اهمیت و ضرورت در این زمینه را نشان می‌دهد عبارتند از:

اوضاع سیاسی منطقه خاورمیانه و به ویژه کشور سوریه به سرعت در حال تحول است و در صورت عدم بررسی دقیق و موشکافانه ابعاد و زوایای گوناگون این تحولات دچار غافلگیری استراتژیک خواهیم شد که در آن صورت اثرات جبران‌ناپذیری بر امنیت و جایگاه منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و بیش از آن میان ملت‌های مسلمان منطقه خواهد گذاشت. بنابراین به هر میزان که با در شناخت تهدیدهای پیش روی در کشور سوریه تعلل کنیم، میزان آسیب‌پذیری خود را در قبال آن افزایش خواهیم داد. برای نمونه در صورت عدم شناخت تهدیدات پیش روی سوریه و در نتیجه عدم اتخاذ مواضع صحیح در قبال آن، کشورهایی همچون ترکیه، قطر و عربستان سعودی، جایگزین نفوذ ژئواستراتژیکی جمهوری اسلامی ایران در سوریه و نهایتاً خاورمیانه خواهند شد.

شناخت صحیح از نقش ترکیه در تحولات خیر سوریه باعث می‌شود، تصمیم‌گیران، مسئولان دست‌اندرکاران سیاست خارجی، کشورمان، مواضع اتخاذ نمایند که در آینده اثرات مثبتی بر روابط بین دو کشور و در نتیجه امنیت و جایگاه منطقه‌ای کشورمان بر جای نهد.

از طرفی، نوع روابط جمهوری اسلامی ایران با جمهوری عربی سوریه و جایگاه این کشور در استراتژی منطقه‌ای و سیاست خارجی جمهوری اسلامی، باعث شده است تا تحولات اخیر در سوریه در صدر موضوعات سیاسی کشورمان قرار گیرد. از این رو، یکی از دلایل انتخاب و اهمیت این

موضوع توسط اینجانب، شناخت دقیق این موضوع و دستیابی به اشراف سیاسی بر همه ابعاد و زوایای تحولات یک سال اخیر سوریه می‌باشد، تا سیاستمداران و مسئولان سیاسی کشور بتوانند با استفاده از آن، بهترین و مؤثرترین مواضع و سیاست‌ها را در این خصوص اتخاذ نمایند.

از نظر نظامی سوریه از جایگاه ویژه‌ای در راهبرد نظامی جمهوری اسلامی ایران برخوردار است، به طوری که نقش اساسی در پشتیبانی و هماهنگی میدانی نیروهای مقاومت در منطقه (به ویژه در لبنان و فلسطین) بر عهده این کشور می‌باشد. که برای درک بهتر این جایگاه باید به تاریخچه جنگ‌های ۳۳ روزه حزب الله و ۲۲ و ۸ روزه حماس مراجعه کرد که حمایت‌های میدانی سوریه به نقش اساسی در دستیابی به نتایج مثبت در این دو جنگ داشت. بنابراین می‌توان موارد اهمیت و ضرورت این موضوع، پرداختن به یکی از بخش‌های مهم راهبرد نظامی کشورمان می‌باشد.

تضمین امنیت و تقویت جایگاه منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران و دستیابی به یک ارزیابی صحیح از تحولات اخیر در سوریه و اتخاذ بهترین و مؤثرترین مواضع و سیاست‌ها در این خصوص، از دیگر موارد اهمیت این کتاب است.